

(Ne)legální domácí porody v České republice

Mgr. Gabriela Doudová, Mgr. Tomáš Kouřilek

Domácí porody jsou dlouhodobě předmětem mnoha diskusí a nachází si své zastánce i odpůrce.¹⁾ Komplexní právní úpravu, která by se domácími porody zabývala, v právním řádu nenalezneme. Z toho však nelze usuzovat, že právo alespoň některé aspekty domácích porodů neupravuje. Na čem se podporovatelé i odpůrci obvykle shodnou je to, že absence komplexní právní úpravy je nešťastná a ve svém důsledku zvyšuje již tak existující rizika. Účelem tohoto článku je shrnout, jak se k dané problematice právo v současné době staví a jaká právní rizika v souvislosti s domácími porody hrozí porodním asistentkám, a případně rodičkám.

Domácí porody ano, ale bez porodní asistentky

Samotnou existenci domácích porodů právní řád nezakazuje. To ostatně potvrzuje i Ústavní soud, když ve svém nálezu uzavírá: „Právo na svobodnou volbu místa a způsobu porodu – z hlediska rodičů – je limitováno jen zájmem na bezpečném porodu a zdraví dítěte, tento zájem však nelze vykládat jako jednoznačnou preferenci porodů ve zdravotnických zařízeních.“²⁾ Jinak tomu ale je, podíváme-li se na věc prizmatem práv a povinností porodních asistentek.

Po získání odborné způsobilosti³⁾ může porodní asistentka získat oprávnění k poskytování zdravotních služeb.⁴⁾ Poté je krom jiného oprávněna připravovat rodičku k porodu, pečovat o ni ve všech dobách porodních i vést fyziologický porod.⁵⁾ Diskuse se však vedou (vedly) nad tím, zda pod toto oprávnění spadá také vedení porodu v jiném prostředí, než je zdravotnické zařízení. Vyhláška Ministerstva zdravotnictví upravující požadavky na technické a věcné vybavení zdravotnických zařízení rozlišuje ve vztahu k porodním asistentkám pracoviště, kde nejsou vedeny porody, na straně jedné a pracoviště, kde fyziologické porody vedeny jsou, na straně druhé.⁶⁾ Na ty právní úprava klade přísné požadavky.⁷⁾ Vyhláška nikterak nepředpokládá vedení porodů porodní asistentkou jinde než ve zdravotnickém zařízení.

Jednou z forem zdravotní péče může být její poskytování ve vlastním sociálním prostředí pacienta. V rámci toho lze vykonávat pouze takové zdravotní služby, jejichž poskytnutí není podmíněno technickým a věcným vybavením nutným k jejich provedení ve zdravotnickém zařízení.⁸⁾ Právě zde se rozcházejí názory odborné veřejnosti.

Podle některých autorů k vedení domácího (fyziologického) porodu není třeba žádné technické nebo věcné vybavení, přinejmenším nenastanou-li komplikace.⁹⁾ Konstantní judikatura vyšších soudů však zastává opačný názor. Nejvyšší soud výslovně konstatoval, že: „Z výše uvedeného tedy jednoznačně vyplývá, že v České republice nemůže porodní asistentka získat oprávnění k samostatnému vedení fyziologického porodu v domácím prostředí.“¹⁰⁾ Obdobné závěry konstatoval i Ústavní soud ve svém nálezu z roku 2021 a Nejvyšší správní soud ve svém aktuálním rozhodnutí z roku 2023.¹¹⁾

Na druhou stranu zmíněné soudní orgány akcentují, že jim legislativa nedává prostor k tomu, aby k domácím porodům zaujaly jiný názor, a to že cesta k umožnění účasti

Mgr. Gabriela Doudová, advokátka, Mgr. Tomáš Kouřilek, advokátní koncipient, advokátní kancelář PPS advokáti

porodních asistentek na domácích porodech vede toliko prostřednictvím legislativního procesu.

Značná rizika pro porodní asistentky

Jak je patrné z výše uvedeného, zatímco rodičky bez dalšího nejsou ze strany státu za uskutečnění domácího porodu nikterak sankcionovány, jiná situace je u porodních asistentek. Těm hrozí jak pokuta za spáchání přestupku podle ustanovení § 117 odst. 1 písm. a) ZZS, ale též tresty za spáchání trestného činu.^{12), 13)} Velmi citelná může být ale i odpovědnost porodní asistentky za způsobenou újmu na zdraví či smrt, ať již na straně matky, nebo dítěte. Může jít především o následné léčebné výlohy (náklady spojené s péčí o zdraví), bolestné, ztížení společenského uplatnění nebo případně odčinění duševních útrap osoby blízké.¹⁴⁾ Výše nároků přitom může činit i jednotky nebo desítky milionů korun českých.

Cesta inspirace pravidly v Nizozemsku

Diametrálně odlišná je úprava problematiky domácích porodů v některých ostatních evropských státech. Domácí porody jsou právním řádem regulovány například v Nizozemsku, Belgii, Německu, Rakousku, Francii, či Skandinávii, přičemž například ve Francii či Skandinávii jsou služby porodních asistentek hrazeny z veřejného zdravotního pojištění. Ve všech případech však platí, že právo na domácí porod neplatí neomezeně, a naopak závisí na splnění určitých podmínek.¹⁵⁾

Rájem domácích porodů je zejména Nizozemsko, ve kterém tímto způsobem přijdou na svět řádově desítky procent z celkového počtu narozených dětí. Porodní asistentky v Nizozemsku pracují z převážné většiny v režimu samostatné výdělečné činnosti. Za splnění určitých podmínek jsou pak oprávněny vedle lékařů vést domácí porody. Toto je však vyloučeno například tehdy, kdy má být vaginální porod veden po předchozím císařském řezu, jde-li o vícečetný porod atd. Obecně jde tedy o případy, kdy existuje značné riziko komplikací. Působení porodních asistentek je podmíněno mimo jiné tím, že musí disponovat povinným vybavením.¹⁶⁾

Závěr

Lze tedy shrnout, že platná právní úprava domácí porody výslovně neupravuje. Z pohledu rodičů nejsou domácí porody zakázány, naopak porodním asistentkám je legální vedení domácích porodů zapovězeno. Tím se ovšem domácí porody pochopitelně stávají méně atraktivní i pro rodiče a situace vede v četných případech k tomu, že se služby porodních asistentek dostávají do šedé zóny s nezanedbatelnými právními riziky. Za této situace však zřejmě hrozí jak matce, tak dítěti větší zdravotní rizika, než kdyby domácí porody byly vhodně regulovány. Stávající právní úprava tak může vést k paradoxní a nežádoucí situaci, kdy je matka s dítětem, zvolí-li domácí porod, vystavena ještě vyššímu riziku, jelikož jí je odepřena nepostradatelná asistence porodní asistentky. Tím ale právní úprava *de facto* povoluje pouze porody v porodnicích. Cestou z této patové situace je změna legislativy. Zastánci domácích porodů tak musí hledat oporu u zákonodárců, nikoli soudu.

Poznámky:

¹⁾ Zastánci domácích porodů především uvádějí, že žena rodičí ve svém soukromí není vystavena stresujícímu prostředí a odevzdána do péče neznámého personálu. Negativně vnímají také podávání medikamentů

urychlujících porod. Odpůrci poté argumentují především ohrožením bezpečnosti dítěte i samotné matky. I pívodně bezproblémový porod se totiž může rychle zvrtnout v boj o život vyžadující okamžitou lékařskou intervenci.

- ²⁾ *Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 4457/12 ze dne 24. 7. 2013.*
- ³⁾ *§ 6 zákona č. 96/2004 Sb., o podmínkách získávání a uznávání způsobilosti k výkonu nelékařských zdravotnických povolání a k výkonu činností souvisejících s poskytováním zdravotní péče a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o nelékařských zdravotnických povoláních).*
- ⁴⁾ *Srov. § 16 zákona o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách) (dále jen „ZZS“).*
- ⁵⁾ *§ 5 vyhlášky Ministerstva zdravotnictví č. 55/2011 Sb., o činnostech zdravotnických pracovníků a jiných odborných pracovníků.*
- ⁶⁾ *§ 1 odst. 2 písm. b) vyhlášky č. 92/2012 Sb., o požadavcích na minimální technické a věcné vybavení zdravotnických zařízení a kontaktních pracovišť domácí péče.*
- ⁷⁾ *Viz Příloha č. 2, oddíl B bod 2.11.2 vyhlášky č. 92/2012 Sb., o požadavcích na minimální technické a věcné vybavení zdravotnických zařízení a kontaktních pracovišť domácí péče. Pravdou přitom je, že zmíněná vyhláška upravuje a má upravovat pouze záležitosti týkající se vybavení a požadavků na samotná zdravotnická zařízení (což zastánci domácích porodů namítají).*
- ⁸⁾ *§ 10 odst. 1 a 3 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách).*
- ⁹⁾ *Srov. VAVRUŠOVÁ, L. Ústavnost české právní úpravy a praxe ve vztahu k domácím porodům. Právní rozhledy, 2014, č. 13–14, s. 495–503. MACHÁČEK J. Je poskytování zdravotních služeb při domácím porodu v České republice legální? EPRAVO.CZ [online]. [cit. 2024-01-04]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/je-poskytovani-zdravotnich-sluzeb-pri-domacim-porodu-v-ceske-republice-legalni-111075.html>.*
- ¹⁰⁾ *Rozsudek Nejvyššího soudu 30 Cdo 3598/2014 ze dne 15. 6. 2016.*
- ¹¹⁾ *Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1238/21 ze dne 24. 11. 2021; Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu sp. zn. 1 As 15/2023 ze dne 1. 6. 2023.*
- ¹²⁾ *Dle § 117 odst. 4 písm. a) ZZS může být uložena pokuta až do výše 1 000 000 Kč.*
- ¹³⁾ *Např. usmrcení z nedbalosti dle § 143 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „TZ“), těžké ublížení na zdraví z nedbalosti dle § 147 TZ, ublížení na zdraví z nedbalosti dle § 148 TZ.*
- ¹⁴⁾ *§ 2958 až § 2960 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.*
- ¹⁵⁾ *Rozsudek Velkého senátu ESLP ze dne 15. 11. 2016, Dubská a Krejzová proti České republice, stížnost č. 28859/11 a 28473/12.*
- ¹⁶⁾ *Srov. CANDIGLIOTA, Z., KOLAČKOVÁ, J., SNÁŠELOVÁ, K. Péče porodních asistentek mimo porodnice: Analýza právní úpravy vybraných evropských států [online]. Brno: Liga lidských práv, 2010. Dostupné na: <https://cdk.lib.cas.cz/view/uuid:MED00188776=22-7593ca-413b491-a9645--8f080ba3b49f?page-uuid:dc7476fd-b133-4df0-9a94-b74c8865324c>.*

Upozorňujeme: Přítomnost rodičů během hospitalizace dítěte pohledem nové metodiky

V Právu a rodině č. 11–12/2023 vyšel článek G. Doudové a T. Kouřilka „Přítomnost rodičů během hospitalizace dítěte pohledem nové metodiky“. Text upozorňuje mimo jiné na skutečnost, že zdravotnická praxe v posledních letech čelí nejasnostem a rozdílnému přístupu jednotlivých poskytovatelů zdravotních služeb při realizaci práva nezletilých pacientů na přítomnost jejich zákonných zástupců po dobu, kdy jim jsou poskytovány zdravotní služby. Zatímco v některých zdravotnických zařízeních se v případech hospitalizace dětí vychází rodičům vstříc, v jiných je praxe v tomto směru o poznání zdrženlivější. Mimo jiné i z tohoto důvodu vznikla na Ministerstvu zdravotnictví nová metodika. Jejím cílem je poskytnutí určitého vodítka pro poskytovatele i jiné subjekty, kterých se tato problematika bezprostředně dotýká, aby bylo dosaženo sjednocení postupu poskytovatelů, článek proto shrnuje podstatný obsah Metodiky...